

Misztótfalusi Kis Miklós

MAGA SZEMÉLYÉNEK,
ÉLETÉNEK ÉS KÜLÖNÖS CSELEKEDÉITEINEK MENTSÉGE

Igazán mondják a teológusok, hogy Isten az övéit (azért, hogy megidege-
nítse minden világi jóktól) abban szokta meglátogatni, amit legnagyobb javoknak
tartanak világ szerint. Nékem Belgiumban olyan állapotom volt, hogy – ha pénz-
gyűjtésben gyönyörködtem volna, és célul fel nem töttem volna azt, hogy hazá-
mat, valamint lehet, segítsem eszerint: Publica privatis anteferenda bonis, azaz a
közönséges jót eleibe kell tenni a magánosnak – annyi idő alatt könnyen negyven-
ezer vagy talám ötvenezer forintot is gyűjthettem volna, és ha eddig ott maradtam
volna, azt merem mondani: kevés erdélyi úr volna, akivel cserélnék pénz dolgából.
Amazt colligálhatom ebből, hogy minekutána az én könyveimnek nyomtatásoknak
gondjától megszűntem, és egészen magamat a munkára adtam (noha még akkor
is volt foglalatosságom és időm töltése a könyveknek kötetések miatt), az utolsó
két esztendőmben kerestem én többet 15.000, azaz tizenötezer forintnál (melynek
tizenegyezer forintját csak egy embertől vettem). Hát tizedfél esztendeig, ameny-
nyit ott töltöttem, mi lehetett volna? Legalább öt esztendő alatt, amíg a nyomtatás-
ban foglalatostkodtam, mi lehetett volna? Ha pedig ott a házasságra vettem volna
magamat, amelyet el nem távoztathattam volna semmiképpen, ha mégis tovább
ott maradtam volna, akkor is kínáltak engemet olyan leánnyal, kivel 60.000, azaz
hatvanezer forintot adtak volna, mert observálták igen, hogy néha targoncával
tolták a pénzt szállásomra. Ilyen gazdag jövedelmemet pedig könnyen elpazarol-
hattam volna én ott, a testnek minden gyönyörűségi között, ha a más jó mester-
embereket követtem volna, akik többire azt cselekeszik, hogy amit egy nap mun-
kájokkal keresnek, nem nyugosznak addig, míg azt korcsomákon és egyéb hitván
helyeken el nem tékozzolják; én pedig csak azt is kárnak tartottam annyi keresetem
mellett, amit kenyérré kellett költenem nyavalyás testemnek táplálására. Néha egy
holnapig is bizony bort nem ittam, és minél alábbvaló s olcsóbb eledellel lehetett,
olyanul éltem, olyan szűkön költő voltam, hogy véghez vihessem azokat, amik-
hez kezdettem Istenem indításából. Sokszor úgy kiadtam a pénzem a könyv-
nyomtatóknak, hogy kenyérvételre is egy poltrám sem maradt. Ilyen kímélésemet
és amellet nagy industriámat, serénységemet (mert négy avagy öt ember dolgát
vittem én véghez, úgyhogy abban a munkában hatvanesztendő ember sem dol-
gozott annyit, mint én a kevés idő alatt) Isten úgy megáldotta, hogy véghezvittem
annyit (a nyomtatás iránt szólok), hogy gondot adott volna országnak is.

Miklós Misztótfalusi Kis

PER GIUSTIFICARE LA SUA PERSONA,
LA SUA VITA E LE SUE AZIONI STRAORDINARIE

Dicono il vero i teologi nell'affermare che Dio (per disabituarli da ogni bene del mondo) colpisce i suoi in quello che il mondo considera il bene più grande. In Belgio avevo una posizione tale che, se il mio piacere fosse stato quello di accumulare soldi e il mio scopo non fosse stato quello di aiutare la mia patria per quanto possibile, allora avrei facilmente messo da parte 40.000 o 50.000 fiorini e, se ci fossi rimasto fino ad oggi, oserei dire che sarebbero pochi i signori in Transilvania con i quali farei a cambio in materia di denaro. Ne posso dedurre che, dal momento che la mia preoccupazione per stampare i miei libri era finita, e mi ero impegnato nell'opera con tutto il mio essere (pur avendo anche allora molto da fare e pur dovendo impiegare del tempo per curarne la rilegatura), negli ultimi due anni avevo guadagnato più di 15.000, cioè quindicimila fiorini (di cui 11.000 pagati dalla sola persona). Allora, durante quei dieci anni e mezzo trascorsi lì, che sarebbe successo? O perlomeno nei cinque anni in cui mi sono occupato di stampare volumi cosa sarebbe successo? E se avessi deciso di sposarmi, cosa impossibile da evitare, e vi fossi rimasto ancora più a lungo, perché già allora mi avevano proposto una ragazza che disponeva di una dote di 60.000, cioè sessantamila fiorini, in quanto avevano notato che a volte il denaro arrivava al mio alloggio trasportato con un carrello. Avrei potuto facilmente dissipare il mio alto reddito tra gli svariati piaceri del corpo, se avessi seguito gli altri bravi professionisti, i quali per la maggior parte non si danno pace finché non riescono a sperperare nelle bettole e in altri luoghi di dannazione il guadagno della giornata; quanto a me, invece, malgrado il mio sostanzioso reddito consideravo uno spreco persino la spesa per il pane necessario a sostenere il mio corpo. Qualche volta facevo a meno del vino per un mese e mi nutrivo con cibo della qualità più bassa e di costo minimo: vivevo in ristrettezze, per poter realizzare ciò che avevo intrapreso dietro una spinta divina. Spesso i soldi pagati ai tipografi erano tanti da lasciarmi senza un centesimo per comprarmi del pane. Questa mia rinuncia, oltre alla mia industriosità, e sveltezza (perché eseguivo il lavoro di quattro o cinque persone, e in quel lavoro nessun uomo di sessant'anni aveva mai prodotto in poco tempo tanto quanto me), Dio mi aveva tanto benedetto, la quantità che riuscivo ad eseguire (intendo stampare), sarebbe stata in grado di causar pensiero a un intero paese. Forse mi rovinai nel momento in cui in tutto il paese si gingillavano da tempo con l'idea che fosse ora di stampare una bibbia

És ugyanazzal vesztetem talám magamat, hogy országostól régen mozgatták, hogy a Magyar Bibliát ki kellene nyomtatni, de mivel könnyen hagyták a dolgot, és csak ez volt: Jó volna, ha mód volna benne etc. Én látván, hogy ez csak pusztá velleitas, mondék magamban: Hozzáfogok én, egy szegény legény lévén, és megmutatom, hogy egy szegény legénynek szíves devotiója többet téssen, mint egy országnak ímmel-ámmal való igyekezeti, és hogy az Isten gyakran alávaló és semminek alított eszközök által tapasztalhatóképpen való segítségével viszi véghez az ő dicsőségét. Aki megvizsgálná pedig, elálmélkodnék, micsoda munkát töttünk mi azon, úgylágy semminek alítottam volna a Bibliát, úgy, amint volt, kinyomtatni, és csudálkoznék, hogy noha minden órárn nékem egy-egy tallér volt, hogy nem sajnállottam ily drága időmet erre a munkára fordítani. Én mindazáltal örülök már mindezen, mert merek dicsekedni minden jó lelkiismeret előtt, hogy (melyet az én Apológiám megbizonyít) soha a magyar reformátusok ilyen correcta bibliát nem láttanak. Jóllehet pedig mindezt én jó lelkiismeret szerint kiváltképpen való devotióból cselekedvén, úgy tetszett, hogy dicséretes dolgot cselekedtem. Mindazáltal az irégy szívek kiváltképpen, látván, hogy egyébként sem árthatnak, magyarázták balra, hogy én országgal akarok vetekedni, oly dolgot kezdvén, mely országot illetett volna (quasi vero, mintha egy privata persona reávenné magát, hogy jószándékból az ország portióját megfizesse, nem jó neven vennék tőle). Mint Szenczi Ábrahám is itthon egynehány fejedelmeknek, méltóságos uraknak és eklézsiáknak adakozások által nyomtatta ki a Bibliát, mintha Isten olyan tehetetlen volna, hogy másként az ő dicsőségét nem munkálódhatná, hanem olyan könnyű utakon. Mások azért a biblianyomtatást olyan nehéz munkának tartván, hogy mikor én abban munkálkodnám is, voltak olyak, kik azt mondták, hogy nagy fába vágtam a fejszét. De én azzal nemhogy elcsüggedtem volna, hanem még inkább megvettem lábomat, és a biblianyomtatást elvégezvén, negydfél ezer exemplárt tudniillik, hozzáfogék a Psalteriumhoz, és azt mind a Biblia mellé, mind pedig külön kinyomtatám négyezerkétszázig. Annak utána azzal sem elégedvén meg, kinyomtatám az Újtestamentumot is négyezerkétszázig. Azzal sem elégedvén meg, majd mind e könyveimet bekötöttem (keveset hozván haza exempláru), mégpedig többire aranyosan, úgylágy néha dolgozott én számomra hús ember, azaz négy compactor minden cselédivel, legényivel és inasival egybe, kiknek fizetésekre az én két kezem keresményének mind elégnek kellett lenni, úgylágy minden héten legalább száz forintnak ki kellett nékiek a kezemből menni. Ebből minden veheti eszébe, minémű gazdag jövedelemben voltam én, mind micsoda nagy devotio volt azt mind hazám javára fordítani.

ungherese ma, avendola abbandonato con facilità, non si sentiva dire altro che: sarebbe una cosa buona, se avessimo la possibilità, ecc. Vedendo che si trattava di pure velleità, dissi a me stesso: Ci penserò io, che sono un povero giovanotto, e dimostrerò che la devozione fatta col cuore di un giovanotto povero potrà ottenere di più dell'impegno assunto da un paese con svogliatezza, e che Dio spesso si glorifica utilizzando mezzi, sovente abbietti e poco considerevoli perché ciò serva da esperienza. Chi ci guardasse a fondo si meraviglierebbe del lavoro che ci abbiamo messo, anche perché io ritenevo inaccettabile stampare la bibbia nello stato in cui era, e rimarrebbe stupito perché, nonostante la mia paga per ciascuna ora lavorativa valesse un tallero, non ho esitato a impiegare il mio tempo prezioso per svolgere tale lavoro. Per tutto questo mi sento già contento e mi permetto di vantare, davanti ad ogni buona coscienza, che (come dimostrato dalla mia Apologia) i protestanti ungheresi non avevano mai visto una bibbia così correcta. Può darsi che quanto ho fatto seguendo la mia buona coscienza, ma soprattutto per devozione, infine sembrasse una cosa lodevole, per la quale cosa particolarmente i cuori invidiosi, vedendo che non potevano denigrarmi altrimenti, hanno diffuso commenti spregevoli sulla mia voglia di mettermi in competizione con il paese, che la cosa, in cui mi sono impegnato, sarebbe spettata piuttosto al paese (quasi come se una persona privata decidesse di pagare una quota al posto dello stato per pura bontà sua, ed essi se la prendessero a male), come capitò anche ad Abraham Szenczi, che fece stampare la bibbia qui in casa, grazie alle offerte di alcuni sovrani, onorevoli signori ed ecclesiastici; come se Dio fosse tanto incapace di operare per la sua gloria attraverso altre strade se non quelle facili. Altri, invece, consideravano troppo difficile stampare la bibbia, per cui, anche mentre ero impegnato in quest'opera, alcuni dicevano che mi ero preso una brutta gatta da pelare. Questo, invece di scoraggiarmi, mi ha spinto a puntare i piedi ancora di più e, dopo aver finito la stampa della bibbia in duemilacinquecento esemplari, cominciai ad occuparmi dei salmi, facendoli stampare sia includendoli nella bibbia sia separatamente, in 4200 esemplari, e, non ancora contento, ho fatto stampare il Nuovo Testamento in 4200 esemplari; e non essendo soddisfatto nemmeno allora ho rilegato tutti questi libri (portandone con me a casa pochi esemplari), per la maggior parte con doratura: cosicché lavorarono talvolta per me fino a 20 persone, vale a dire quattro compactores, con tutti i loro assistenti, garzoni ed apprendisti, e per il loro salario doveva bastare il lavoro delle mie due mani, tanto da dover sborsare ogni settimana almeno 100 fiorini. Tutti possono dedurne quanto sostanzioso fosse il mio reddito e quanto grande la mia devozione per averlo impiegato interamente per il bene della mia patria.